

DIDAKTIK O‘YINLAR ORQALI RANGLARNI O‘RGATISH USULLARI

G. Sanginova

Qo‘qon universiteti o‘qituvchisi

Rustamova Ruxshona

Qo‘qon universiteti Ta‘lim fakulteti

Maktabgacha ta‘lim yo‘nalishi 2-24 guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20307948>

Abstract: Mazkur tezisda maktabgacha va boshlang‘ich ta‘lim yoshidagi bolalarga ranglarni o‘rgatishda didaktik o‘yinlarning ahamiyati yoritiladi. Didaktik o‘yinlar bolalarning idrokini, tafakkurini va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Ranglarni o‘rganish jarayonida o‘yinlar orqali bilim berish bolalarda qiziqish uyg‘otadi, o‘rganilgan ma‘lumotlarni mustahkamlaydi hamda faol ishtirokni ta‘minlaydi. Tezisda ranglarni o‘rgatishning samarali usullari, o‘yin turlari va ularning pedagogik ahamiyati tahlil qilingan.

Keywords: Didaktik o‘yin, ranglar, maktabgacha ta‘lim, bilish jarayoni, tafakkur, idrok, pedagogik texnologiya, rivojlantiruvchi ta‘lim, interfaol usullar.

KIRISH

Bugungi kunda ta‘lim tizimida bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularning qiziqishlari asosida bilim berish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarda ranglarni farqlash, ularni to‘g‘ri nomlash va kundalik hayotda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirish zarur hisoblanadi. Ranglarni o‘rganish nafaqat estetik didni rivojlantiradi, balki bolalarning tafakkuri, xotirasi va diqqatini ham mustahkamlaydi.

Didaktik o‘yinlar bu jarayonda samarali vosita bo‘lib, ular orqali bolalar bilimni majburiy emas, balki qiziqarli faoliyat orqali egallaydilar. O‘yin jarayonida bolalar mustaqil fikrlashga, taqqoslashga, tahlil qilishga o‘rganadilar. Shu sababli ranglarni o‘rgatishda didaktik o‘yinlardan foydalanish zamonaviy pedagogikaning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Didaktik o‘yinlar bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni ham rivojlantiradi. Jamoa bo‘lib o‘ynash jarayonida ular bir-birini tinglashga, fikr almashishga, hamkorlikda ishlashga o‘rganadilar. Bu esa ularning kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Ranglarni o‘rgatishda qo‘llaniladigan o‘yinlar orqali bolalar atrof-muhitdagi predmetlarni rangiga qarab farqlash, ularni guruhlarga ajratish hamda ranglar o‘rtasidagi bog‘liqlikni anglashni o‘zlashtiradilar. Bundan tashqari, o‘yin jarayonida ko‘rgazmali vositalardan – rangli kartochkalar, o‘yinchoqlar, rasmlar va interfaol materiallardan foydalanish ta‘lim samaradorligini yanada oshiradi. Vizual tasvirlar bolalarning eslab qolish qobiliyatini kuchaytirib, ranglarni tez va oson o‘zlashtirishga yordam beradi. Ayniqsa, ranglarni kundalik hayot bilan bog‘lab o‘rgatish, masalan, “qizil olma”, “yashil barglar”, “ko‘k osmon” kabi misollar orqali tushuntirish bolalarning bilimni mustahkamlaydi.

Didaktik o‘yinlarning yana bir muhim jihati – ular bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mos ravishda tashkil etilishi mumkinligidir. Har bir bolaning qiziqishi, qabul qilish darajasi va faolligini inobatga olgan holda o‘yinlarni moslashtirish o‘qituvchi yoki tarbiyachining asosiy vazifalaridan biridir. Shu orqali har bir bola ta‘lim jarayonida faol ishtirok etib, ranglar haqidagi bilimlarini bosqichma-bosqich kengaytiradi va mustahkamlaydi. Didaktik o‘yinlar orqali ranglarni o‘rgatish jarayoni bolalar uchun sodda, tushunarli va qiziqarli shaklda tashkil etilishi lozim. Avvalo, bolalarga asosiy ranglar (qizil, sariq, ko‘k, yashil) oddiy va hayotiy misollar orqali tanishtiriladi. Masalan, tarbiyachi ranglarni atrof-muhitdagi predmetlar bilan bog‘lab tushuntirsa,

bolalar ularni tezroq eslab qoladilar. Shundan so‘ng ranglarni mustahkamlash uchun turli didaktik o‘yinlardan foydalaniladi. Masalan, “Rangni top” o‘yinida bolalarga biror rang aytiladi va ular shu rangga mos buyumni topishlari kerak bo‘ladi. Bu o‘yin bolalarning diqqatini va ranglarni ajrata olish qobiliyatini rivojlantiradi. Yoki “Ranglarni moslashtir” o‘yinida bolalar rangli kartochkalarni bir xil ranglar bilan juftlaydilar, bu esa ularning xotirasi va mantiqiy fikrlashini mustahkamlaydi. Bundan tashqari, harakatli o‘yinlardan ham foydalanish mumkin. Masalan, tarbiyachi bir rangni aytganda bolalar shu rangli joyga yugurib borishlari yoki shu rangdagi predmetni ko‘rsatishlari kerak bo‘ladi. Bunday o‘yinlar bolalarni faollashtiradi va o‘rganish jarayonini yanada qiziqarli qiladi. Ranglarni o‘rgatishda rasm chizish, bo‘yash va konstruktorlar bilan ishlash ham muhim o‘rin tutadi. Bolalar ranglardan amaliy foydalanish orqali ularni yaxshiroq o‘zlashtiradilar. Shu bilan birga, o‘yin davomida bolalarga savollar berish, ularni fikrlashga undash ham muhimdir. Masalan, “Bu qanday rang?”, “Qaysi rang ko‘proq yoqadi?” kabi savollar orqali bolalarning nutqi va tafakkuri rivojlanadi.

Didaktik o‘yinlar orqali tashkil etilgan mashg‘ulotlar bolalarning yosh xususiyatlari va qiziqishlariga mos ravishda olib borilganda, ular ta‘lim jarayonida yanada faolroq ishtirok etadilar. O‘yin davomida bolalar erkin fikrlashga, mustaqil qaror qabul qilishga hamda o‘z bilimlarini amalda qo‘llashga intiladilar. Shu jarayonda ranglar haqidagi tushunchalar asta-sekin mustahkamlanib, ularning ongida barqaror bilim sifatida shakllanadi. Didaktik o‘yinlar yordamida ranglarni o‘rgatish jarayoni bolalar uchun nafaqat o‘quv faoliyati, balki qiziqarli mashg‘ulotga aylanadi. Bu esa bilimlarni samarali va mustahkam o‘zlashtirishga xizmat qiladi.

XULOSA

XULOSA qilib aytganda, didaktik o‘yinlar orqali ranglarni o‘rgatish bolalarning bilim olish jarayonini samarali, qiziqarli va mazmunli tashkil etish imkonini beradi. O‘yin asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar bolalarni majburiy o‘qitishdan ko‘ra, erkin va faol o‘rganishga undaydi. Natijada bolalar ranglarni nafaqat eslab qoladilar, balki ularni kundalik hayotda to‘g‘ri qo‘llash ko‘nikmasiga ham ega bo‘ladilar. Didaktik o‘yinlar bolalarning bilish jarayonlarini — idrok, diqqat, xotira va tafakkurni kompleks rivojlantiradi. Ranglarni o‘rganish jarayonida bolalar taqqoslash, guruhlash, umumlashtirish kabi muhim fikrlash amallarini bajarishga o‘rganadilar. Bu esa ularning keyingi ta‘lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o‘qishlari uchun mustahkam poydevor yaratadi. Bundan tashqari, o‘yinlar bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni ham shakllantiradi. Ular jamoa bilan ishlash, o‘z fikrini ifodalash, boshqalarning fikrini tinglash va hamkorlik qilishni o‘rganadilar. Ranglarni o‘rgatishga qaratilgan o‘yinlar orqali bolalarning nutqi rivojlanadi, so‘z boyligi ortadi va ular ranglarni to‘g‘ri nomlashga odatlanadilar. Muhim jihatlardan yana biri shundaki, didaktik o‘yinlar bolalarning yosh xususiyatlari va individual imkoniyatlariga mos ravishda tashkil etilishi mumkin. Bu esa har bir bolaning o‘z qobiliyatiga mos ravishda bilim olishini ta‘minlaydi. Tarbiyachi yoki o‘qituvchi o‘yinlarni to‘g‘ri tanlashi, ularni maqsadga yo‘naltirilgan holda tashkil etishi ta‘lim samaradorligini yanada oshiradi.

Didaktik o‘yinlarning yana bir ustun tomoni shundaki, ular bolalarda ijobiy emotsional muhit yaratadi. Qiziqarli va erkin muhitda o‘qish esa bolalarning bilimga bo‘lgan munosabatini ijobiy tomonga o‘zgartiradi. Natijada ular yangi bilimlarni qabul qilishga tayyor, faol va tashabbuskor bo‘lib boradilar. Shu sababli, ranglarni o‘rgatishda didaktik o‘yinlardan tizimli va maqsadli foydalanish muhim hisoblanadi. To‘g‘ri tanlangan va samarali tashkil etilgan o‘yinlar bolalarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qilib, ularning kelajakdagi ta‘lim faoliyati uchun mustahkam asos yaratadi. Umuman olganda, didaktik o‘yinlar orqali ranglarni o‘rgatish zamonaviy ta‘limning muhim va samarali yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu usuldan keng foydalanish bolalarning

har tomonlama rivojlanishiga xizmat qilib, ularni kelgusida mustaqil fikrlaydigan, faol va ijodkor shaxs sifatida shakllanishiga zamin yaratadi.

References:

1. Davletshin M. “Ta’lim psixologiyasi”. – Toshkent, 2017.
2. Karimova V. “Maktabgacha pedagogika asoslari”. – Toshkent, 2018.
3. Yo’ldoshev J. “Pedagogik texnologiyalar”. – Toshkent, 2019.
4. Hasanboyeva O. “Maktabgacha ta’lim metodikasi”. – Toshkent, 2020.